

Concentrat pe trei mari perioade: arhaică, clasică și elenistică, studiul urmărește dezvoltarea monedei grecești sub două aspecte: cronologic și geografic. Pornind de la aceste puncte de plecare, autorul urmărește, pe parcursul a șapte capitole, diferite probleme legate de apariția, evoluția și răspândirea monedei având ca fond istoria lumii grecești.

Aspecte ale tehnicii gravării și baterii monedelor sînt analizate în introducere, subliniindu-se precizia remarcabilă a meșterilor greci în redarea detaliilor.

Primul capitol tratează despre monedele epocii arhaice în Asia Mică, Grecia și insule, Nordul Greciei și Vestul ei. În legătură cu emiterea primelor monede ale antichității autorul îi consideră pe lydieni ca adevărații inventatori ai monedei. El se sprijină atît pe anumite pasaje din Herodot, dar mai ales pe rezultatele săpăturilor arheologice efectuate la templul Artemisei din Efes, care au adus la lumină materiale capitale pentru datarea primelor emisiuni monetare (este vorba de două categorii de piese monetare depuse ca ofrandă; difuziunea acestora confirmă atribuirea lor). Autorul se ocupă rînd pe rînd de emisiunile lydiene, de rolul predominant pe care l-au jucat monedele Atenei printre celelalte monede ale lumii grecești, de abundența pieselor macedonene și trace și de principalele centre de batere. Un loc aparte îl deține Vestul (Italia meridională și Sicilia), unde se constată o înflorire rapidă a orașelor în care se vor dezvolta școli locale independente de monetărie arhaică (de subliniat monedele incuse). Reprezentările de pe bogata serie de monede trecută în revistă sînt analizate în strînsă legătură cu evenimentele politice sau legendare.

Perioada clasică ouprinsă între războaiele medice și moartea lui Alexandru cel Mare, se caracterizează printr-o evoluție a stilurilor locale către o mare omogenitate a centrelor din lumea greacă. Autorul tratează despre monedele emise în sec. al V-lea f.e.n. în Grecia, în insulele din Marea Egee și în special despre monedele Atenei și a implicațiilor dominației ateniene. În Asia Mică, cele mai importante monede rămîn cele ale Cyzicului, care se bucura de o prosperitate economică deosebită. Orașele de pe coasta de sud a Asiei Mici, deși fac parte din alianța ateniană, emit monede care nu reflectă intervenția directă a Atenei. Emisiunile insulei Cypru (cu amestecul său de cultură greacă și feniciană) constituie un bogat izvor de informații istorice.

Sec. al IV-lea f.e.n., pentru lumea greacă, este o perioadă de înflorire interesantă și novatoare în domeniul emiterii monedelor (ca și în domeniul altor arte). Stilul reținut și distant al epocii precedente este înlocuit cu un stil mai expresiv, mai uman. Monedele Greciei și nordului ei sînt comentate de autor în legătură cu reprezentările zeilor, eroilor, simbolurilor vegetale și animale; în Macedonia și Tracia autorul constată o continuitate absolută între monedele emise către sfîrșitul sec.

al V-lea f.e.n. și cele din sec. al IV-lea f.e.n., evidențind evoluția progresivă a stilului. Cât privește orașele independente ale Macedoniei și Traciei, după căderea lor sub dominația lui Filip al II-lea își vor înceta emisiunile monetare. Filip al II-lea va inaugura emisiuni proprii a căror abundență va constitui un fenomen nou în lumea greacă (abundență comparabilă cu cea a Atenei). "Ele vor circula pretutindeni în Balcani, unde vor deveni prototipul întregii desfășurări monetare..." (p. 135).

Sînt relevate, foarte pe scurt, emisiunile Histriei, al căror tip rămîne, după autor, "un fenomen unic" (nr. 280, 281 datate 400 - 360 f.e.n.). Interpretarea celor două capete inversate este explicată prin mitul geografic, curent în antichitate, al celor două ramificații ale Dunării (una vărsîndu-se în Marea Neagră, iar cealaltă considerată că urcă spre Marea Adriatică). Renașterea puterii ateniene este reflectată ca un eveniment important în numismatică sec. al IV-lea f.e.n.; de remarcat, crearea unei alianțe maritime a cărei existență este cunoscută numai datorită monedelor orașelor interesate.

Un alt fenomen important din sec. al IV-lea f.e.n. îl constituie creșterea emisiunilor în aur în lumea greacă, mai ales în Nordul Greciei și în Asia Mică.

Monedele Siciliei emise în sec. V-IV f.e.n. se disting prin creații admirabile ca frumusețe, stil și expresivitate, remarcabile prin varietatea lor.

Emisiunile cetăților grecești din Italia meridională formează un grup omogen, distinct de emisiunile egeene, rivalizînd adesea cu Sicilia în ceea ce privește calitatea lor artistică și minuțiozitatea stilului.

Un capitol important este rezervat monedelor lui Alexandru cel Mare și ale succesorilor acestuia. Este vorba de serii extrem de numeroase pe care sculptura portretului cunoaște dezvoltarea cea mai strălucită. Autorul examinează emisiunile monetare ale celui mai ilustru dintre succesorii lui Alexandru, Seleucos, al puternicului regat al Pergamului, ale regatelor din Asia-Pont, Bithynia Cappadocia - și ale multor altor cetăți grecești, care băt monedă în numele și cu simbolul orașelor respective. Sînt analizate apoi monedele fastuoase ale Egiptului ptolemaic, o serie de veritabile portrete, care iau sfîrșit după domnia lui Ptolemeu V Epifanul; o decadență netă în monetăria ptolemaică își va face loc, caracterul stereotip al emisiunilor devenind din ce în ce mai evident.

Autorul se ocupă în continuare de monedele Cartaginei, ale Bactrianei, care timp de două secole rămîne avantpostul în Est al lumii grecești, apoi de emisiunile ultimilor seleucizi. Un loc important îl ocupă monetăria cetăților grecești preocupate de revendicarea independenței lor, în strînsă legătură cu declinul puterii diferitelor regate; în bogate și variata "producție" monetară a acestor cetăți, emisiunile lui Mithridate constituie piesele cele mai remarcabile din epoca elenistică tîrzie.

De-a lungul celor 324 pagini ale acestui studiu, cititorul are posibilitatea să cunoască și să înțeleagă mai bine moneda și arta Greciei. O ilustrație foarte bogată atît în text cît și în afară de text (695 monede reproduse, dintre care 60 în culori) constituie suportul iconografic bine-

venit al acestei lucrări. O hartă, un glosar de termeni, un index alfabetic și o bibliografie generală și specială fac din cartea lui G.K. Jenkins un instrument util de lucru.

În concluzie, se poate spune, că, în afară de interesul pur estetic, monedele grecești constituie cheia unei lumi în miniatură, oglindind o istorie politică și legendară, capodopere clasice dispărute (admirabile opere arhitecturale) - o lume cuprinsă în dimensiunile acestor piese, care măsoară de cele mai multe ori câțiva milimetri, în diametru.

Fără îndoială grecii aveau un talent special de a transforma monedele lor în capodopere, căci numeroasele imitații ale reprezentărilor monetare ne-o dovedesc pe deplin.

CARMEN MARIA PETOLESCU

HENRY SEYRIG, *Trésors du Levant anciens et nouveaux*, Institut français d'archéologie de Beyrouth, Bibliothèque archéologique et historique, t. XCIV, Librairie orientale Paul Geuthner, Paris, 1973, 126 p. + 37 pl. în afară de text.

H. Seyrig, reputat orientalist, fost director al Școlii franceze de la Beyrouth, este cunoscut cercetătorilor români, printre altele, prin numeroase studii care privesc regiunea noastră și mai ales Peninsula Balcanică. Este îndeajuns să reamintim cititorilor români cercetările întreprinse de H. Seyrig asupra emisiunilor monetare ale orașului Parion în sec. al III-lea î.e.n., pe cele asupra Byzantionului, dar mai ales cel asupra tezaurului monetar de la Anadol, care privește direct și nemijlocit istoria veche a țării noastre (RN, 6e série, vol. 11, 1969, p. 40-45).

În lucrarea despre care referim sînt prezentate nu mai puțin de 48 tezaure monetare, în cea mai mare parte tetradrahme elenistice, emise, de cele mai multe ori, în atelierele orientale. Ele au fost salvate de la o piere sigură prin deseale și neobositele călătorii, întreprinse de autor în diferite orașe ale orientului apropiat, pe la principalii negustori de antichități. Cu prilejul acestor vizite el a notat, cum a putut și cît a putut, datele esențiale în legătură cu fiecare descoperire în parte. A salvat în acest mod, cu prețul a mari și repetate eforturi, de la o ireparabilă pierdere, numeroase tezaure monetare, izvoare istorice și numismatice de prim ordin în cercetarea vieții economice, dar nu mai puțin numismatice și istorice a lumii elenistice. Descrierile sînt, și ele nu puteau fi altfel, decît sumare. Dar vasta experiență pe care a dobîndit-o H. Seyrig în această specialitate, i-a permis să noteze esențialul: nominalul, tipul de pe av. și de pe rv., monogramele, simbolurile. La acestea a adăugat întotdeauna atelierul de emisie, precum și trimiterea la principalele lucrări de bază. Cînd a avut posibilitatea a adăugat și greutatea. O ilustrație de un aspect luxuriant completează documentarea, dar în același timp ne face să admirăm, chiar și fără să vrem, arta și frumusețea condensată în aceste minuscule obiecte. Diferiți indici, cel al tezaurelor, suveranilor și comentariilor, ajută pe cercetătorul gră-